

recht op recht

Pleidooi voor een volwaardige rechtsbescherming voor minderjarigen

Kinderrechtencommissariaat dossier

Wat zijn de knelpunten in de rechtsbescherming van minderjarigen? [Kunnen minderjarigen hun belangen voor de rechter aan bod laten komen?](#) [Waarom de deur van de rechtbank voor minderjarigen open zetten?](#) [Welke wetswijzigingen zijn nodig om een volwaardig spreekrecht, de rechtsingang en advocaten voor minderjarigen te garanderen?](#)

recht op recht

juni 2008

Inhoud

Hoofdstuk 1	Situering	5
1.1.	Rechten kunnen realiseren	6
1.2.	Rechtsbescherming is meer dan toegang tot de rechter	7
1.3.	Dit beleidsdossier	7
Hoofdstuk 2	Context	9
2.1.	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind	10
2.2.	Andere	10
Hoofdstuk 3	Hoe werkt het nu?	13
3.1.	Onbekwaam om rechten uit te oefenen	14
3.2.	Wie vertegenwoordigt de minderjarige?	14
3.3.	Bijstand van een advocaat	15
3.4.	Uitzonderingen en temperingen op de onbekwaamheid	16
3.4.1.	Uitzonderingen in de wet	16
3.4.2.	Uitzonderingen in de rechtspraak	16
3.4.3.	Toestemming	17
3.4.4.	Spreekrecht	17
3.4.5.	Verzoek aan het Openbaar Ministerie	17
3.4.6.	Toch zelf optreden als minderjarige	18
3.4.7.	Ontvoogding	18
Hoofdstuk 4	Knelpunten	19
4.1.	Rechtsongelijkheid	20
4.2.	Afstemming op de realiteit?	21
4.3.	Vertegenwoordiging door ouder(s) niet mogelijk	21
4.4.	Meerwaarde 'voogd ad hoc'?	22
4.5.	Spreekrecht te mager	23
4.6.	Gespecialiseerde ondersteuning noodzakelijk	23
4.7.	Conflicten escaleren	24

Inhoud

Hoofdstuk 5	Drie wetsvoorstellen	25
	Wat houden de drie wetsvoorstellen in?	26
5.1.	Spreekrecht	26
5.2.	Zelfstandige rechtsingang	27
5.3.	Jeugdadvocaten	27
Hoofdstuk 6	Wat moet er veranderen?	29
6.1	Wetgevend werk eindelijk afmaken	30
6.2	Spreekrecht als een recht van het kind	30
6.2.1.	Elke minderjarige oproepen	30
6.2.2.	Ruim en duidelijk toepassingsgebied	31
6.2.3.	Betekenis in wet opnemen	31
6.2.4.	Aandacht voor verslaggeving	31
6.2.5.	Bijstand advocaat/vertrouwenspersoon	31
6.2.6.	Kwaliteit voorop	32
6.3	Rechtsingang, ook voor minderjarigen	32
6.3.1.	In de praktijk bestaat het soms al	32
6.3.2.	Noodzakelijk als sluitstuk	32
6.3.3.	Geen risico voor overbelasting of juridisering	33
6.4	Jeugdadvocaten wettelijk verankeren	33
6.4.1.	Advocaat 'défenseur'	33
6.4.2.	Multidisciplinaire opleiding	34
6.4.3.	Vrije keuze	34
6.5	Fundamenteel debat over de rechtspositie van minderjarigen nodig	34
6.6	Rechtsbescherming is ruimer dan toegang tot de rechter	35
Hoofdstuk 7	Aanbevelingen voor het federale en het Vlaamse beleid	37
Hoofdstuk 8	Bronnen	39

1

Hoofdstuk

1.1.	Rechten kunnen realiseren	6
1.2.	Rechtsbescherming is meer dan toegang tot de rechter	7
1.3.	Dit beleidsdossier	7

Situering

Minderjarigen en rechtsbedeling. Op het eerste zicht lijkt het een vreemde combinatie. Waarom zouden we de deur naar de rechtbank voor minderjarigen openzetten? Wat hebben gerechtelijke procedures aan kinderen en jongeren te bieden?

Minderjarigen leven niet in een vacuüm, ook niet op juridisch vlak. Een scheidingsprocedure van de ouders, een misdrijf of een ongeval waar ze slachtoffer van zijn, een adoptieprocedure, een voogdijregeling, een naamswijziging, ... In deze situaties zijn ze niet de initiatiefnemers, maar kinderen en jongeren ervaren wel de consequenties van wat er gebeurt en ze zijn bij de juridische procedure betrokken. Maar kunnen ze hun belangen ook voor de rechter aan bod laten komen?

Minderjarigen nemen trouwens ook zelf initiatief in situaties met juridische consequenties: ze werken als jobstudent, ze gaan zelfstandig wonen, ze lopen op school een sanctie op, ze doen een aankoop, ze brengen een kind ter wereld, ze begaan een misdrijf, ... Stel dat er iets fout loopt, kunnen ze dan zelf voor hun rechten opkomen?

Het antwoord op deze vragen is niet eenduidig. In het ene geval kan een minderjarige wel zelf naar de rechter stappen, in het andere geval niet. De leeftijdsgrens voor meerderjarigheid ligt op 18 jaar. Tot die leeftijd geldt als basisregel dat kinderen en jongeren wettelijk onbekwaam zijn. Het betekent dat ze niet zelf kunnen optreden in de rechtsbedeling. Ze hebben zelf geen toegang tot de rechter. Dit is althans de basisregeling vandaag. Maar de praktijk stemt hier niet meer mee overeen.

1 Rechten kunnen realiseren

In diverse rechtsdomeinen komt de autonomie van kinderen en jongeren sterker op de voorgrond. Nieuwe wetgeving versterkt hun rechtspositie. Een treffend voorbeeld vinden we in de regeling rond de rechtspositie van minderjarigen in de integrale jeugdhulp.

Maar op het vlak van het zelf realiseren van rechten is de wet niet mee geëvolueerd. De positie van minderjarigen blijft hier opvallend zwak. Op het vlak van rechtsbedeling blijven minderjarigen afhankelijk van het initiatief van volwassenen.

Inhoudelijk biedt het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind een fundamentele basis in het pleidooi voor een stevige rechtsbescherming van kinderen en jongeren. Het Verdrag spoort de verdragsstaten immers aan om op diverse terreinen rechten voor minderjarigen te verwezenlijken. Rechten toekennen is een belangrijke eerste stap, maar op zich is het onvoldoende. Kinderen en jongeren moeten ook de mogelijkheid krijgen om zelf hun rechten te realiseren. Momenteel bestaat er nog geen klachtrecht op het niveau van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. Maar zoals bij andere mensenrechtverdragen is men wel bezig ook rond de rechten van het kind een individueel klachtrecht uit te bouwen. Dit kan de rechtsbescherming van minderjarigen sterk ten goede komen.

2 **Rechtsbescherming is meer dan toegang tot de rechter**

Effectieve rechtsbescherming begint met kwalitatieve wetgeving, met het toekennen van rechten aan kinderen en jongeren zelf. Kinderen en jongeren zullen ook moeten weten wat hun rechten zijn en wat er de betekenis van is. Waar vinden ze bereikbare, bruikbare en begrijpbare informatie? En waar kunnen ze terecht als er conflicten opduiken? Is er voldoende aandacht voor conflictregeling buiten de rechtbank? Is er aandacht voor specifieke rechtshulp?

In de rechtsbedeling is de toegang tot de rechter niet het begin. Maar het vormt wel het noodzakelijk sluitstuk. In het voortraject liggen echter heel wat kansen om conflicten rond minderjarigen tijdig aan te pakken zodat een rechterlijke tussenkomst overbodig wordt.

3 **Dit beleidsdossier**

Werken aan de versterking van de rechtspositie van minderjarigen stond 10 jaar lang centraal in de werking van het Kinderrechtencommissariaat. Dat is niet verwonderlijk. In het oprichtingsdecreet staat immers dat we als Kinderrechtencommissariaat bijzondere aandacht moeten hebben voor de maatschappelijke participatie van minderjarigen. Bovendien worden we in ons ombudswerk vaak met knelpunten rond het realiseren van rechten geconfronteerd.

In dit dossier leest u ons pleidooi voor de uitbouw van een volwaardige rechtsbescherming van minderjarigen in Vlaanderen. Cruciaal hiervoor is de realisatie van nieuwe wetgeving rond het spreekrecht, de rechtsingang voor minderjarigen en instelling van jeugdadvocaten. Maar niet alleen de positie van minderjarigen in een gerechtelijke procedure verdient aandacht. Werken aan rechtsbescherming heeft ook consequenties binnen de algemene dienstverlening en de jeugdhulp. Denken we maar aan de nood aan informatie over rechten van kinderen en jongeren, en aan de aandacht die we vragen voor conflictregulering buiten de rechtbank. Hier zou een flankerend beleid op Vlaams niveau voor jongeren het verschil kunnen maken.

We stelden dit beleidsdossier samen aan de hand van diverse bronnen. Inhoudelijk volgen we ons advies rond spreekrecht, rechtsingang en jeugdadvocaten van juni 2006.

Daarnaast hebben we theorie aan de praktijk getoetst. In twee rondetafelgesprekken overlegden we met jeugdadvocaten en jeugdmagistraten over de stand van zaken in de praktijk. Hoe ervaren zij de positie van minderjarigen? Wat loopt goed? Waar zijn er hiaten? Wat moet er verbeteren?

In de beleidsnota van minister van Justitie Vandeuren zijn de rechtspositie van minderjarigen en het spreekrecht expliciet aan de orde. Met dit dossier willen we de wetgever aansporen om concreet werk te maken van een verbeterde wetgeving. Met onze genuanceerde visie op wat minderjarigen aanbelangt, willen we aan het debat een constructieve inhoudelijke bijdrage leveren.

- Na deze inleiding leest u in hoofdstuk 2 een toelichting bij de relevante verdragsbepalingen in het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. We staan ook even stil bij andere bronnen die vanuit een mensenrechtelijke invalshoek een aanzet geven tot een versterking van de rechtspositie van minderjarigen.
- Hoofdstuk 3 bevat een overzicht van de huidige wetgeving rond handelingsonbekwaamheid van minderjarigen. De basisregel is hier één zaak. De temperingen en uitzonderingen zijn des te talrijker.
- In tal van situaties loopt het mank. Het huidig wettelijk kader werkt ondermaats bij tal van problemen die zich in de praktijk voordoen. In hoofdstuk 4 maken we een overzicht van vragen en knelpunten.
- Vervolgens komen we bij de concrete wetsvoorstellen rond spreekrecht, rechtsingang en jeugdadvocaten. In hoofdstuk 5 lichten we de inhoud ervan kort toe.
- Ten slotte komen we bij hoofdstuk 6 waarin we duidelijk maken wat we in het belang van kinderen en jongeren van het beleid verwachten.
- In hoofdstuk 7 sommen we een aantal beleidsaanbevelingen op.
- Helemaal aan het einde vindt u een overzicht van het bronnenmateriaal.

2.1.	Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het kind	10
2.2.	Andere	10

Hoofdstuk

2

Context

1 Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind

Het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind bevat geen bepaling die aan minderjarigen expliciet het recht geeft om zelfstandig als procespartij in rechte op te treden. Maar het hoofddoel van het Verdrag is wel dat de rechten van minderjarigen worden gerespecteerd en dat de toepassing ervan door allerlei maatregelen wordt bevorderd.

Zo verplicht artikel 4 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind de verdragspartijen om alle juridische, administratieve en andere maatregelen te nemen ter implementatie van de rechten uit het Verdrag. Het uitvaardigen van regels waardoor minderjarigen in toenemende mate ook zelf iets kunnen doen met hun rechten, kan als een invulling hiervan beschouwd worden.

Artikel 5 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind erkent dat minderjarigen in toenemende mate in staat moeten zijn om hun rechten zelf uit te oefenen. Minderjarigheid is immers geen permanente staat van onbekwaamheid die op 18 jaar voor het statuut van bekwame volwassene verruild wordt. Ouderlijk gezag zou dus ook geen systeem van alles-of-niets mogen zijn. Minderjarigheid en ouderlijk gezag zijn immers onlosmakelijk met elkaar verbonden. De feitelijk toenemende bekwaamheid en zelfstandigheid van jongeren zou in juridische constructies een plaats moeten krijgen.

Artikel 12, paragraaf 2, van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind is het sleutelartikel rond participatie van kinderen. Het biedt minderjarigen het recht om gehoord te worden in alle juridische en administratieve procedures die op hen van toepassing zijn.

Artikel 9, paragraaf 2, van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind kent het kind een procedureel recht toe op deelname aan procedures rond scheiding van de ouders en het recht op omgang met hen.

Hoewel het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind dus niet letterlijk de verplichting tot een eigen rechtsingang voor de verdragsstaten inhoudt, verplicht het wel tot het versterken van de rechtspositie van de minderjarige in een juridisch conflict, zeker als het gaat om familie zaken en vrijheidsberoving. Die verplichting vloeit voort uit het recht op deelname aan procedures en het recht om gehoord te worden in gerechtelijke en administratieve procedures.

Bovendien wordt hiermee een belangrijke stap gezet in het verder verwezenlijken van het hoofddoel, namelijk de versterking van de rechtspositie op zich.

2 Andere

In een arrest van 1 maart 2006 heeft het Arbitragehof een concrete aanzet gegeven rond het recht van minderjarigen in een gerechtelijke procedure. Een kind moet soms zelf aan een rechtszaak kunnen deelnemen. Dat vloeit immers voort uit het recht op eerbiediging van het privé- en gezinsleven, oordeelde het Arbitragehof. Een rechtsgeding in verband met de betwisting van een overheidsbeslissing met

concrete gevolgen voor het gezinsleven van het kind is zo'n gerechtelijke procedure waaraan het kind zou moeten kunnen deelnemen.

Ook het Europees Comité voor Sociale Rechten behandelt onder artikel 17 van het (herzien) Europees Sociaal Handvest de toegang tot de rechter voor minderjarigen. Het gaat hier dan om burgerlijke rechtszaken waar het concreet draait om gezinsconflicten.

Het recht op toegang tot de rechter maakt deel uit van artikel 6 van het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens dat het recht op een eerlijk proces waarborgt. Ook minderjarigen zijn principieel titularis van het recht op toegang tot de rechter. Hoewel dit als een algemeen rechtsbeginsel wordt beschouwd, betekent het echter geen absoluut recht. Er wordt aanvaard dat de wetgever beperkingen kan instellen in functie van een behoorlijke rechtsbedeling en/of de bescherming van bepaalde categorieën personen. De wetgever moet er echter wel voor zorgen, bijvoorbeeld door het instellen van een vertegenwoordigingssysteem, dat het recht op toegang tot de rechter niet volledig wordt uitgehold.

3.1.	Onbekwaam om rechten uit te oefenen	14
3.2.	Wie vertegenwoordigt de minderjarige?	14
3.3.	Bijstand van een advocaat	15
3.4.	Uitzonderingen en temperingen op de onbekwaamheid	16
3.4.1.	Uitzonderingen in de wet	16
3.4.2.	Uitzonderingen in de rechtspraak	16
3.4.3.	Toestemming	17
3.4.4.	Spreekrecht	17
3.4.5.	Verzoek aan het Openbaar Ministerie	17
3.4.6.	Toch zelf optreden als minderjarige	18
3.4.7.	Ontvoogding	18

3

Hoofdstuk

Hoe werkt het nu?

Iedereen die jonger is dan 18 jaar, is minderjarig. Ben je een kleuter of een adolescent, je bent minderjarig en je valt onder het ouderlijk gezag. Het basissysteem is voor elke minderjarige hetzelfde. Maar wat betekent die minderjarigheid? Kunnen minderjarigen zelf rechten hebben? Kunnen ze rechten zelf uitoefenen? Kunnen ze hun rechten afdwingen en naar de rechter stappen?

1 Onbekwaam om rechten uit te oefenen

Net zoals meerderjarigen hebben minderjarigen rechten en plichten. Waar ligt dan het verschil? Minderjarigen kunnen niet zelf hun rechten uitoefenen. Ze kunnen geen rechtshandeling stellen, bijvoorbeeld een contract tekenen. En ze zijn procesonbekwaam, wat heel concreet betekent dat minderjarigen geen proceshandelingen kunnen stellen. In een rechtszaak kunnen ze bijvoorbeeld niet zelf en zelfstandig als eiser, als verweerder of als tussenkomende partij optreden.

Waarom dit verschil met meerderjarigen? Tot 18 jaar word je niet in staat geacht om autonoom beslissingen te nemen en zelf juridische stappen te zetten. Voor iedereen die minderjarig is, zal er een volwassene persoon, een wettelijk vertegenwoordiger aan het rechtsverkeer deelnemen. In de meeste situaties zal de minderjarige door de ouder(s) worden vertegenwoordigd. Voor een minderjarige zonder ouder(s), heeft de wet een voogdijstelsel uitgewerkt.

Het systeem van vertegenwoordiging is bedoeld als bescherming voor de minderjarige. Logisch, als je bijvoorbeeld denkt aan de situatie van een kind van 3 jaar. Maar ook als jongeren opgroeien en wel zelf onderscheidingsvermogen hebben, zal in het rechtsverkeer een andere persoon voor de minderjarige moeten optreden.

2 Wie vertegenwoordigt de minderjarige?

In het rechtsverkeer zal de minderjarige steeds door een volwassene persoon vertegenwoordigd worden. In principe zijn dat de ouders. Zo treden zij in de rechtszaak bijvoorbeeld op als vertegenwoordigers van hun kind.

Enkel in welbepaalde situaties kunnen andere volwassenen een minderjarige vertegenwoordigen. Het gaat om de voogd, de provoogd bij een ontzetting uit het ouderlijk gezag van beide ouders, de voogd over niet-begeleide minderjarigen en de OCMW-voogd.

Maar wat gebeurt er als er een tegenstelling is tussen de belangen van de minderjarige en de belangen van diens wettelijk vertegenwoordiger? De oplossing is dat er tijdelijk een andere vertegenwoordiger, een 'voogd ad hoc', voor de minderjarige wordt aangesteld.

Zo'n tijdelijk vertegenwoordiger moet door een rechter worden aangesteld. Dat betekent concreet dat de aanstelling van de 'voogd ad hoc' ook in een rechtszaak moet gebeuren. Door zijn algemene onbekwaamheid kan de minderjarige echter niet zelf een rechtszaak starten om een 'voogd ad hoc' te laten aanstellen. Een

andere volwassen persoon (ouders, andere belanghebbende) moet hiertoe het initiatief nemen. Het kan desnoods ook op verzoek van het Openbaar Ministerie. En de rechter bij wie de zaak aanhangig is, kan eveneens zelf het initiatief nemen om de 'voogd ad hoc' aan te duiden.

De aanstelling van de 'voogd ad hoc' is niet alleen omslachtig, ook over de toepassing heerst er onduidelijkheid. Komen enkel geschillen over het beheer van de goederen van de minderjarige in aanmerking? Of mag de regeling met een 'voogd ad hoc' in elk geschil toegepast worden?

3

Bijstand van een advocaat

Wie denkt aan een gerechtelijke procedure, komt vaak bij een advocaat terecht. Een advocaat treedt voor de cliënt als raadgever op, verdedigt diens belangen en zal samen met de cliënt de gerechtelijke procedure voeren. Rechtszaken zijn geen kinderspel, dus rijst voor minderjarigen eens te meer de vraag naar de bijstand van een advocaat.

Advocaten werken in principe niet gratis. Als cliënt betaal je voor het werk. Bovendien hangt er ook een prijskaartje aan het voeren van een rechtszaak. Er bestaat wel een regeling van juridische bijstand voor wie financieel onvermogend is. Iedereen die minderjarig is, komt automatisch voor die juridische bijstand in aanmerking.

In een gerechtelijke procedure op grond van een als misdrijf omschreven feit of een problematische opvoedingssituatie voor de jeugdrechtbank zijn minderjarigen procesbekwaam. In deze zaken is bijstand van een advocaat voor minderjarigen verplicht. Heeft de jongere zelf geen advocaat, dan wordt er ambtshalve een advocaat aangesteld.

In andere gerechtelijke procedures waarin de minderjarige zelf optreedt, is bijstand van een advocaat iets waar men in principe zelf over beslist. Men zal zelf het initiatief moeten nemen om een advocaat aan te spreken.

Bij de uitoefening van het spreekrecht in een gerechtelijke procedure zal de rechter in het belang van het kind beslissen of de minderjarige door een advocaat of een vertrouwenspersoon kan worden bijgestaan. Bij het spreekrecht kan de minderjarige in elk geval nooit door de advocaat van de ouder(s) worden bijgestaan.

Advocaten werken in principe niet gespecialiseerd. Maar in de praktijk zal de ene advocaat vaak als strafpleiter optreden, de andere bijvoorbeeld in belastingzaken. Sommige advocaten werken vaak in rechtszaken waarin minderjarigen betrokken zijn. In enkele arrondissementen bestaan er jeugdpermanenties van advocaten. Op deze manier wil men ervoor zorgen dat jongeren snel en efficiënt bij een advocaat met ervaring in jeugdzaken terecht komen. De praktijk van deze jeugdpermanenties ligt trouwens aan de wieg van de opleiding jeugdrecht, een initiatief van de Vlaamse balies om advocaten in jeugdrecht op te leiden. In de algemene rechtenstudie komt jeugdrecht immers weinig aan bod. Bovendien zal een advocaat in jeugdzaken vaak ook een pedagogische en psychologische bagage nodig hebben.

4 Uitzonderingen en temperingen op de onbekwaamheid

Het basissysteem van onbekwaamheid en vertegenwoordiging geldt voor elke minderjarige in het rechtsverkeer. Maar dat neemt niet weg dat er talrijke uitzonderingen en temperingen bestaan. Hierna overlopen we de verschillende ‘ontsnappingsroutes’. In welke gevallen kunnen minderjarigen wel zelf aan het rechtsverkeer deelnemen?

4.1. Uitzonderingen in de wet

De wet zelf bevat enkele uitzonderingen op de principiële onbekwaamheid van minderjarigen. Vaak is het zo dat de uitzondering gemaakt wordt omdat het over strikt persoonlijke aangelegenheden gaat waarbij de vertegenwoordiging van de minderjarige geen goede oplossing is.

Enkele voorbeelden:

- In jeugdbescherming en strafzaken tegen de minderjarige: de minderjarige is zelf procespartij en is principieel procesbekwaam;
- In de procedure tot opheffing van het huwelijksverbod: als de ouder(s) niet toestemmen, kan de minderjarige zelf de gerechtelijke procedure voeren om het huwelijksverbod te doen opheffen;
- In afstammingsprocedures: een minderjarige kan zich vanaf 12 jaar zelfstandig verzetten tegen de gerechtelijke vaststelling van de vaderlijke afstamming; een minderjarige met voldoende onderscheidingsvermogen kan ook zelf zijn kind erkennen;
- In asielprocedures: een niet-begeleide minderjarige kan zelfstandig een asiel-aanvraag indienen.

4.2. Uitzonderingen in de rechtspraktijk

Naast bepalingen in de wet worden er in de rechtspraktijk ook uitzonderingen op de onbekwaamheid aanvaard, tenminste als het gaat over minderjarigen met voldoende onderscheidingsvermogen.

In de praktijk gebeurt het soms dat de minderjarige als zelfstandige procespartij mag tussenkomen in een rechtsgeding dat hem persoonlijk aanbelangt, bijvoorbeeld als het gaat over het recht op persoonlijk contact. Nochtans is het wettelijk helemaal niet bepaald dat de minderjarige hier zelf als partij optreedt.

Bovendien wordt procesbekwaamheid ook vaak aanvaard in zaken waar de vertegenwoordiging van de minderjarige omwille van het hoogst persoonlijk karakter minder voor de hand ligt. Een voorbeeld hiervan is het beroep tot nietigverklaring bij de Raad van State tegen een beslissing tot uitsluiting op school.

Een ander voorbeeld uit de rechtspraktijk is dat minderjarigen procesbekwaam geacht worden als hoogdringendheid een rol speelt. Een typisch voorbeeld is het instellen van een onderhoudsvordering. Soms wordt het maar voorwaardelijk toegelaten, namelijk als blijkt dat de wettelijk vertegenwoordiger nalaat om iets te doen.

Het gaat hier telkens om uitzonderingen in de praktijk en die zijn afhankelijk van de bereidheid van de rechter. Op het vlak van de rechtszekerheid is dit een veel minder stevige basis dan een bepaling in de wet. In het ene geval zal het lukken, maar in het andere geval niet, terwijl de vordering op zich even gegrond kan zijn.

4.3. Toestemming

In steeds meer procedures voor de rechtbank wordt bepaald dat de minderjarige vanaf een bepaalde leeftijd, vaak 12 jaar, zelf moet toestemmen. Denk bijvoorbeeld aan de adoptieprocedure en de procedure van erkenning van het kind door de vader. De minderjarige zal dan ook persoonlijk in de rechtszaak worden opgeroepen.

4.4. Spreekrecht

Spreekrecht is de actieve term die aangeeft dat het kind het recht heeft om te spreken en om gehoord te worden.

Door het spreekrecht hebben minderjarigen de mogelijkheid om hun eigen mening te geven in een gerechtelijke procedure die hen aanbelangt. Het betekent echter niet dat de minderjarige ook procespartij wordt. Het kind kan bijvoorbeeld geen beroep aantekenen tegen de beslissing van de rechter. Bovendien kan het spreekrecht enkel worden uitgeoefend als andere personen reeds een gerechtelijke procedure hebben gestart. Minderjarigen kunnen via het spreekrecht dus niet zelf een zaak aan de rechter voorleggen. Een mogelijk voordeel van het spreekrecht is wel dat de rechter op een vrije en open manier met de minderjarige een gesprek kan hebben. Het spreekrecht van minderjarigen is momenteel op verschillende manieren wettelijk vastgelegd.

— In de algemene zin biedt het spreekrecht een mogelijkheid. Het is dus geen verplichting. Wie neemt het initiatief? Ofwel de minderjarige zelf, ofwel de rechter. De minderjarige is niet verplicht om op een oproeping van de rechter in te gaan. Er is geen spreekplicht. Omgekeerd, als de minderjarige vraagt om gehoord te worden, kan de rechter weigeren de minderjarige te horen op grond van het feit dat hij oordeelt dat de minderjarige niet over het vereiste onderscheidingsvermogen beschikt. Tegen deze beslissing is geen beroep mogelijk.

— Het spreekrecht van minderjarigen voor de jeugdrechter is apart geregeld. De jeugdrechter is wel verplicht om elke minderjarige vanaf twaalf jaar op te roepen in burgerlijke geschillen die verband houden met het ouderlijk gezag, het beheer van de goederen van de minderjarige, de uitoefening van het omgangsrecht of de aanwijzing van een toezienend voogd. Hier is er dus wel een oproepingsplicht waarop geen uitzondering mogelijk is. Maar er geldt wel een minimumleeftijd van twaalf jaar. Ook hier kan de minderjarige beslissen om niet met de rechter te praten.

— Ook in de adoptieprocedure en het voogdijrecht bestaat er een aparte regeling voor het spreekrecht.

4.5. Verzoek aan het Openbaar Ministerie

In sommige gevallen kan het Openbaar Ministerie voor de minderjarige iets voor de rechter brengen. Zo kan de Procureur des Konings de jeugdrechtbank vragen om beschikkingen over het ouderlijk gezag op te leggen of te wijzigen. Als een minderjarige dus iets rond het ouderlijk gezag aan de jeugdrechtbank wil voorleggen, zou dat via het Openbaar Ministerie kunnen. Concreet kan de minderjarige zijn vraag of probleem in een brief aan de Procureur voorleggen.

Maar het is wel de Procureur die uiteindelijk de beslissing neemt om al dan niet naar de jeugdrechtbank te stappen.

In theorie zou deze mogelijkheid aan minderjarigen een uitweg kunnen bieden, maar dit blijkt in de praktijk zelden te gebeuren.

4.6. Toch zelf optreden als minderjarige

In het stuk hierboven lichtten we toe dat minderjarigen algemeen handelingsonbekwaam zijn. Ze kunnen in principe geen rechtshandelingen stellen, zoals bijvoorbeeld een contract tekenen. Op deze algemene regel geldt een belangrijke nuancering. Wat gebeurt er als een minderjarige wel zelf een contract tekent? Is dat contract dan ongeldig? Als de minderjarige over voldoende onderscheidingsvermogen beschikt en de rechtshandeling heeft geen zware gevolgen voor het vermogen van de minderjarige, dan is het contract eigenlijk wel geldig. De verbintenissen die uit het contract voortvloeien moeten worden nagekomen, zowel door de minderjarige als door de tegenpartij.

Wel is het bij minderjarigen zo dat het contract door de rechter kan worden vernietigd als blijkt dat de minderjarige zich benadeeld heeft. Dit is om de minderjarige te beschermen, maar het zijn alweer de ouders die hiervoor naar de rechter moeten stappen. De minderjarige zelf kan pas vernietiging vragen vanaf de meerderjarigheid. Dat maakt deze bepaling voor de jongere in kwestie in de praktijk eigenlijk onbruikbaar.

Wat gebeurt er als een minderjarige toch zelfstandig in een rechtszaak optreedt? Het gevolg is dat de behandeling ten gronde van de rechtszaak, op vraag van de tegenpartij of op initiatief van de rechter, niet wordt afgelast, maar wordt opgeschort om de vertegenwoordiger van de minderjarige te laten tussenkomen.

Hoewel de basisregel van de handelingsonbekwaamheid vrij strikt is, is die vanuit deze invalshoek bekeken eigenlijk een stuk milder. Kijken we naar het voorbeeld van het huurcontract. Vanuit de algemene basisregel kan men stellen dat een minderjarige onbekwaam is om een huurcontract aan te gaan. Maar als het toch gebeurt, dan is het huurcontract niet ongeldig. De verhuurder moet het goed aan de minderjarige ter beschikking stellen en de minderjarige moet de huurprijs betalen. Enkel een rechter zou dit huurcontract op grond van benadeling kunnen vernietigen. Zolang dat niet gebeurt, moet het huurcontract worden uitgevoerd.

4.7. Ontvoogding

Ontvoogding is een algemene correctie op de onbekwaamheid van minderjarigen. Hierdoor komt er een einde aan het statuut van de minderjarigheid. Een ontvoogde minderjarige wordt gedeeltelijk zelf handelingsbekwaam en zal gedeeltelijk zelfstandig in het rechtsverkeer kunnen optreden.

Vanaf 15 jaar kan een ontvoogding door de jeugdrechtbank worden uitgesproken. Toch duikt ook hier weer een belangrijke beperking voor de jongere zelf op: als je minderjarig bent, kan je niet zelf de rechter om een ontvoogding verzoeken. Maar ook in dit geval zou de minderjarige zijn vraag aan het Openbaar Ministerie kunnen overmaken. De Procureur kan vervolgens de vraag tot ontvoogding aan de rechter voorleggen.

Ontvoogding bestaat wettelijk wel, maar het wordt in de praktijk zelden toegepast.

4.1.	Rechtsongelijkheid	20
4.2.	Afstemming op de realiteit?	21
4.3.	Vertegenwoordiging door ouder(s) niet mogelijk	21
4.4.	Meerwaarde 'voegd ad hoc'?	22
4.5.	Spreekrecht te mager	23
4.6.	Gespecialiseerde ondersteuning noodzakelijk	23
4.7.	Conflicten escaleren	24

Hoofdstuk

4

Knelpunten

Bij het overzicht van hoe het nu werkt, wordt meteen duidelijk wat een doolhof de huidige regeling is. Naast de wettelijke regels zijn er de talrijke uitzonderingen en naast de wettelijke bepalingen zijn er de uiteenlopende toepassingen in de praktijk.

Voor de meeste kinderen en jongeren levert het huidig kader rond ouderlijk gezag en vertegenwoordiging weinig problemen op. Maar dat neemt niet weg dat er in de praktijk ook situaties opduiken waar het helemaal niet van een leien dakje loopt. Bovendien rijzen er ook steeds meer principiële bedenkingen bij de huidige regeling. Wat hebben rechten te betekenen als je ze in extremis niet zelf kan laten gelden?

In het ombudswerk van het Kinderrechtencommissariaat komen volgende situaties frequent aan bod:

- Een 10-jarige vraagt aan de rechter om zijn verhaal te kunnen doen over de scheiding van zijn ouders. De rechter weigert. De minderjarige zelf kan niets ondernemen;
- Een 11-jarige wordt thuis mishandeld en niemand doet iets. De minderjarige kan zich niet zelf burgerlijke partij stellen;
- Een 16-jarige koopt een bromfiets met een defect. Hij zal enkel via zijn ouders tegen de verkoper kunnen optreden;
- Een 15-jarige wordt definitief uitgesloten op school, hoewel de school zich niet aan de vereiste procedure houdt. Opnieuw zullen de ouders de nodige stappen moeten zetten om dit te herstellen;
- Een 16-jarige wil na de scheiding van z'n moeder contact houden met zijn stiefbroer. Om dit recht op contact af te dwingen kan hij zelf geen procedure beginnen. Ook de moeder weigert haar zoon te ondersteunen en wil geen procedure inleiden;
- Een 12-jarige wil een wijziging in de omgangsregeling die werd opgesteld toen hij nog een kleuter was. Zonder optreden van één van de ouders is dit niet mogelijk;
- Een 11-jarig meisje wil niet dat de nieuwe vriend van haar moeder haar erkent. Aangezien ze nog geen 12 jaar is, kan ze niets doen om dat te beletten.

In wat hierna volgt, diepen we deze knelpunten verder uit.

1 Rechtsongelijkheid

Rekening houdend met de verschillende uitzonderingen (zie 3.3.) zal een gerechtelijke procedure in naam en voor rekening van de minderjarige vandaag in de praktijk soms wel eens lukken. Maar in een ander geval lukt het dan weer niet. En hierin schuilt het fundamentele probleem, namelijk de rechtsongelijkheid. Voor een grondrecht als de toegang tot de rechter moet er een principiële rechtsongelijkheid zijn. Het kan niet dat het voor de ene minderjarige wel lukt, maar voor de andere niet. Nochtans is de eis in wezen even legitiem.

Dagelijks treden er minderjarigen voor zichzelf op in een gerechtelijke procedure binnen de jeugdbescherming. In procedures rond een problematische opvoedingsituatie of bij een als misdrijf omschreven feit zijn minderjarigen wél zelf procespartij. Bovendien geldt hier een regeling van ambtshalve bijstand van een advocaat.

Waarom kan dit niet voor andere rechtszaken?

Voor minderjarigen zijn er overal al drempels genoeg. De bedoeling van de onbekwaamheid op grond van leeftijd is de bescherming van de minderjarige. Terwijl het in de praktijk al te vaak een hinderpaal wordt. Waarom een leeftijdsgrens stellen voor toegang tot de rechter? Wat zijn hiervoor de principiële en inhoudelijke argumenten?

Ook op het vlak van juridische bijstand duikt er rechtsongelijkheid op. Door de jarenlange samenwerking in de jeugdpermanenties beschikken sommige balies over veel knowhow rond jeugdrecht. In andere regio's is er ten aanzien van jongeren veel minder initiatief. Is het niet ontoelaatbaar dat de kwaliteit van juridische bijstand van een toevalsfactor als de woonplaats afhankelijk is?

2 Afstemming op de realiteit

Weinigen stellen zich nog vragen als men jongeren als autonome persoon aanspreekt bijvoorbeeld als consument, als jobstudent, in het verkeer, in het sociale recht of als cliënt in de hulpverlening. Steeds vaker erkent men op maatschappelijk vlak de bekwaamheid van minderjarigen om autonoom te beslissen en worden hen rechten toegekend. Maar in het burgerlijk recht, het fundament van de rechtspositie, is er geen evolutie. Dat leidt in de praktijk tot inconsequenties met andere rechtsdomeinen. Denken we bijvoorbeeld aan het sociaal recht. Kinderbijslag zelf ontvangen kan vanaf 16 jaar als je zelfstandig woont. Maar tegelijk is een huurcontract tekenen op burgerrechtelijk vlak wegens de algemene onbekwaamheid van minderjarigen niet steeds evident. Minderjarigen kunnen in de hulpverlening bijvoorbeeld wel een recht op contact met hun ouder(s) laten gelden, terwijl in het burgerlijk recht dit recht voor de minderjarige niet bestaat. Hierdoor blijven deze rechten in de praktijk soms een lege doos.

Onbekwaamheid en bescherming als fundamenteën in de burgerlijke rechtspositie van minderjarigen komen in botsing met de maatschappelijke realiteit. Tussen de verschillende rechtsdomeinen is er onvoldoende afstemming.

3 Vertegenwoordiging door ouder(s) niet altijd mogelijk

Wat als ouders hun taak als wettelijk vertegenwoordiger niet (kunnen of willen) opnemen? Het systeem van vertegenwoordiging van de minderjarige blijkt maar te werken als er een vertrouwensrelatie tussen de ouder(s) en de minderjarige is en als de ouder(s) in het belang van hun kind (willen) optreden. De realiteit toont aan dat het soms anders is. Ook al lijkt het vanzelfsprekend dat ouder(s) het altijd voor hun kind opnemen, het gebeurt ook dat er tussen ouder(s) en kind al jaren geen contact is of dat de ouder(s) eigenlijk niet het belang van het kind voor ogen houden.

Als een 16-jarige bijvoorbeeld bij haar grootouders woont omdat haar moeder in Zweden bij haar nieuwe vriend ging wonen, wie zal haar dan vertegenwoordigen

als zij van haar moeder via een gerechtelijke procedure betaling van onderhoudsgeld wil afdwingen? Met de vader heeft het meisje al jaren geen contact meer. Vanuit de hulpverlening komen hierover geregeld vragen en bedenkingen. Wat als er opvoedingsbeslissingen nodig zijn, maar het lukt niet omwille van aanslepende hoogoplopende conflicten tussen ouders? Wat als kinderen en ouders al lange tijd geen band met elkaar hebben? Zowel op administratief als juridisch vlak kunnen er dan knelpunten rijzen.

Biedt het beschermingsprincipe in de huidige regeling wel voldoende garanties voor de rechtsbescherming van de minderjarige zelf? We weten dat het hier niet over een groot aantal probleemsituaties gaat, maar dat betekent niet dat het geen belang zou hebben. Het recht heeft immers des te meer een rol te spelen in de meest precaire situaties en voor de meest kwetsbare minderjarigen.

4 Meerwaarde 'voogd ad hoc'?

Bij een belangentegenstelling tussen de minderjarige en de wettelijk vertegenwoordiger(s) kan een 'voogd ad hoc' de minderjarige vertegenwoordigen. Het knelpunt hier is dat er momenteel geen oplossing is voor situaties waarin de ouder(s) nalaten om hun kind te vertegenwoordigen (zie hierboven). Daarom wil men het systeem van 'voogd ad hoc' uitbreiden naar situaties van 'stilzitten' van ouders.

Maar moeten we ook hier niet naar andere oplossingen durven kijken?

Als een 'voogd ad hoc' door de rechter moet worden aangesteld, gebeurt dat ofwel ambtshalve door de rechter ofwel op vraag van een belanghebbende. Groot knelpunt hier is dat de minderjarige eigenlijk de eerste belanghebbende is, maar toch niet zelf naar de rechter kan stappen om de aanstelling van een 'voogd ad hoc' te vragen. De minderjarige kan wel het probleem aan het Openbaar Ministerie voorleggen en vragen dat de Procureur de rechter om de aanstelling van een 'voogd ad hoc' verzoekt. Het hele systeem is dus bijzonder omslachtig en de minderjarige blijft in een afhankelijke positie.

Bovendien rijst de vraag ten gronde of de aanstelling van een 'voogd ad hoc' wel een meerwaarde voor de minderjarige biedt. In de praktijk blijkt dat de aanstelling van de 'voogd ad hoc' meestal puur als een formele verplichting wordt bekeken. Deze voogd is immers zelden een vertrouwenspersoon van de minderjarige. Meestal wordt er een onbekende advocaat als 'voogd ad hoc' aangeduid, hoewel de minderjarige voor de opstart van de gerechtelijke procedure vaak zelf al een advocaat nam waar hij wel mee vertrouwd is.

Waar ligt eigenlijk de noodzaak tot aanstelling van een 'voogd ad hoc', als de praktijk uitwijst dat deze voogd helemaal geen rol heeft als vertrouwenspersoon van de minderjarige met pedagogische verantwoordelijkheid? Waarom dan een omslachtig systeem behouden waarvan de noodzaak niet bewezen wordt?

Ook in Nederland rijst de vraag naar de meerwaarde van de aanstelling van een bijzonder curator, wiens positie met de 'voogd ad hoc' vergelijkbaar is. Onderzoek in Nederland toont aan dat er in de praktijk zelden een bijzonder curator wordt aangesteld omdat de minderjarige toch al door een advocaat wordt bijgestaan. Waarom zouden we tijd en energie steken in een regeling die eigenlijk geen meerwaarde biedt?

5 Spreekrecht te mager

Vandaag bestaan er verschillende regelingen voor het spreekrecht, terwijl het vaak om net dezelfde materies gaat. In de ene situatie betekent het dat de minderjarige spreekrecht heeft, in de andere situatie is de minderjarige afhankelijk van het initiatief van de rechter. Het is niet omwille van de aard van de zaak, maar gewoon omdat de wettelijke regeling verschilt of omdat het verschilt naar gelang van de stand van de procedure. Een jongen van 13 jaar wiens ouders ongehuwd samenwonen, komen voor hun scheiding bij de jeugdrechtbank terecht. De jeugdrechtbank zal deze 13-jarige verplicht uitnodigen voor het spreekrecht. Een andere 13-jarige wienscheidende ouders een rechtszaak bij het Hof van Beroep voeren, zal moeten afwachten of de rechter in beroep het initiatief neemt om met hem te praten. Vraagt hij zelf aan deze rechter om gehoord te worden, dan kan de rechter nog altijd weigeren om hierop in te gaan.

Daardoor worden gelijke situaties verschillend behandeld. En bovendien zorgt zo'n versnipperde regeling in de praktijk voor veel onduidelijkheid en rechtsonzekerheid.

Ook het facultatief karakter van het spreekrecht tast de rechtszekerheid aan. In veel situaties is het de rechter die beslist om de minderjarige al dan niet uit te nodigen. Wordt het spreekrecht hierdoor niet veeleer een middel voor de rechter om het geschil te beslechten in plaats van een recht voor het kind zoals het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind vooropstelt? Waarom laten we minderjarigen niet zelf het initiatief nemen om al dan niet zijn mening te uiten?

Bij de uitoefening van het spreekrecht blijkt het vaak zoeken naar een moeilijk en subtiel evenwicht. Praten met kinderen in een conflictsituatie zoals bijvoorbeeld een scheidingssituatie van de ouder(s) houdt immers het risico in dat kinderen nog sterker in het conflict betrokken raken. Hoe kunnen we het risico op druk en manipulatie van het kind vermijden?

De manier waarop het spreekrecht in de praktijk wordt toegepast, is dus van essentieel belang en moet met de nodige zorg worden omkaderd. Is deze vereiste zorgvuldigheid in de praktijk vandaag wel gerealiseerd? Hoe ver staan we met de kwaliteitsopbouw?

Straks bestaat het spreekrecht bijna 15 jaar, maar nog steeds weten minderjarigen niet wat ze er concreet van moeten verwachten. De communicatie vanuit de rechtbank verloopt veel te stroef. De ene rechter doet het zus, de andere zo. Overleg is vaak onbestaande. Zelfs rond het cruciale punt van de verslaggeving zijn minderjarigen volledig aan de inschatting van de rechter in kwestie overgeleverd. Van een toetsingsrecht is geen sprake. De minderjarige heeft niet het recht om na te gaan of hij in de verslaggeving terugvindt wat hij naar voren heeft gebracht.

6 Gespecialiseerde ondersteuning noodzakelijk

Slechts een minderheid van de advocaten spitst zich op jeugdzaken toe en bouwt in dit domein een specifieke expertise en ervaring op. Ook in de rechtenopleiding

is jeugdrecht vaak een keuzevak. Nochtans is de kwaliteit van de bijstand voor jongeren in een juridische procedure noodzakelijk. De specifieke opdracht voor advocaten die jongeren bijstaan, ligt op het vlak van de verduidelijking van de context waarin het probleem rijst. Deze kwaliteit vraagt van de advocaat een bijzondere expertise, die zich niet enkel op juridisch vlak afspeelt.

Hoewel de term jeugdadvocaat vandaag steeds meer ingeburgerd raakt, is er nog geen algemene wettelijke regeling die de inhoud van deze term vastlegt en de opleidingsvereisten ertoe vaststelt. Bovendien is niet in alle balies de jeugdpermanentie op een gelijke manier uitgebouwd. Nochtans moet de troef van het concept jeugdadvocaat net zijn dat de vlag ook werkelijk een lading dekt.

Ook rond het recht op bijstand blijven er fundamentele verschillen. Als minderjarigen het recht krijgen om zelf naar de rechter te stappen, is een algemeen systeem van ambtshalve bijstand door een advocaat dan eigenlijk niet noodzakelijk? Minderjarigen hebben immers principieel geen eigen vermogen. Bovendien is het nodig de advocaat van de minderjarige af te schermen tegen betaling door een andere belanghebbende (ouder, familie).

7 **Conflicten escaleren**

Minderjarigen hebben wettelijk niet de mogelijkheid om een conflict met hun ouder(s) rond een beslissing die onder het ouderlijk gezag valt aan een rechter voor te leggen, ook niet aan de jeugdrechter. Terwijl het in sommige gevallen soelaas zou kunnen bieden om de verschillende perspectieven en standpunten aan de rechter voor te leggen en zo via een beslissing van de rechter tot een oplossing in de vastgelopen situatie te komen.

Als conflictsituaties blijven aanslepen, is het risico op escalatie groot. Daardoor loopt de probleemsituatie vaak uit de hand en komt ze uiteindelijk als problematische opvoedingssituatie bij een jeugdrechter terecht. Stel dat ouders en zoon een ernstig conflict over de schoolkeuze hebben. Ze geraken er niet uit en het conflict sluimert verder. Uiteindelijk loopt deze situatie uit de hand (spijbelen, weglopen).

De vraag is echter of zo'n escalatie niet voorkomen had kunnen worden en of er niet in een vroeger stadium aandacht kan gaan naar een formele conflictregeling over ouderlijk gezag en opvoedingsbeslissingen.

We stellen vast dat er momenteel geen specifiek aanbod over formele conflictbemiddeling voor minderjarigen bestaat, met uitzondering van de bemiddelingscommissies binnen de bijzondere jeugdbijstand, maar die werken momenteel uitsluitend rond conflicten binnen de hulpverlening van de bijzondere jeugdbijstand.

Moeten we toegang tot de rechtsbedeling voor minderjarigen niet zo ruim mogelijk opvatten en nadenken over drempelverlaging van algemene dienstverlening en over een specifiek aanbod rond conflictbemiddeling?

Wat houden de drie wetsvoorstellen in?

5.1. Spreekrecht

5.2. Zelfstandige rechtsingang

5.3. Jeugdadvocaten

26

26

27

27

Hoofdstuk

5 Drie wets- voorstellen

Op parlementair vlak neemt men al geruime tijd initiatieven rond rechtsingang, spreekrecht en jeugdadvocaten

Oorspronkelijk werden de drie wetsvoorstellen rond het hoorrecht, de zelfstandige rechtsingang en advocaten voor minderjarigen in de Senaat ingediend. Daar volgden er hoorzittingen en besprekingen en op 18 juli 2002 werden de drie voorstellen in de Senaat goedgekeurd.

In de Kamer liep het minder vlot. De wetsvoorstellen werden mee genomen naar de nieuwe legislatuur, en op 19 april 2006 hield de Commissie voor de Justitie van de Kamer van Volksvertegenwoordigers een hoorzitting. Daar bleek dat wij als Kinderrechtencommissariaat zeker niet de enige zijn die de wetsvoorstellen gerealiseerd willen zien. Er werden ook verschillende nieuwe voorstellen op de oorspronkelijke teksten ingediend. Maar daar bleef het bij. Voorlopig is de eindbalans van de parlementaire afhandeling dus negatief. Maar de beleidsverklaring van justitieminister Vandeurzen heeft de rechtspositie van minderjarigen en de aanpassing van het spreekrecht wel als beleidskeuzes vooropgesteld. Bovendien zijn in het parlement opnieuw wetsvoorstellen ingediend.

Wat houden de drie wetsvoorstellen in?

Wat volgt is een korte toelichting bij de wijzigingen die men voorstelt. Inhoudelijk baseren we ons hier op de oorspronkelijke voorstellen die destijds al in de Senaat werden goedgekeurd, maar waar in de Kamer nog niet over gestemd is. Voor een gedetailleerde bespreking van de verschillende voorstellen verwijzen we naar ons advies 'Spreekrecht-Zelfstandige rechtsingang-Jeugdadvocaten' dat we in juni 2006 hierover opstelden. De tekst van het advies kunt u raadplegen via www.kinderrechten.be klik op adviezen en standpunten.

1 Spreekrecht

Kernpunt rond het spreekrecht is dat men de principes van de twee huidige regelingen in één nieuwe en meer coherente procedure wil samenbrengen.

Een tweede vernieuwing is dat er vanaf 12 jaar een oproepingsplicht zou zijn in elke procedure die de minderjarige betreft. Kinderen jonger dan 12 die in staat zijn hun mening te vormen, kunnen hun spreekrecht uitoefenen na een beslissing van de rechter. Als de minderjarige jonger dan 12 hier zelf om verzoekt, kan de rechter het onderhoud echter niet langer weigeren.

De oproepingsplicht betekent geen verschijningsplicht. De minderjarige kan weigeren om gevolg te geven aan de oproeping.

De minderjarige kan zich door een advocaat laten bijstaan. Wenst de minderjarige geen advocaat, dan kan hij zich door een vertrouwenspersoon laten vergezellen. Er is ook opgenomen dat aan de mening van de minderjarige een passend belang wordt gehecht in overeenstemming met zijn leeftijd en maturiteit en dat de rechter die het gesprek met de minderjarige heeft, een opleiding over spreken met kinderen moet volgen.

2 Zelfstandige rechtsingang

In bepaalde gevallen wil men de minderjarige zelf rechtsingang verlenen, wat betekent dat de minderjarige zonder vertegenwoordiger naar de rechter zou kunnen stappen.

Er zijn twee situaties waarin dat voor een minderjarige zou moeten kunnen: om als burgerlijke partij op te treden en voor het instellen van een gerechtelijke procedure met betrekking tot zijn persoon. Een burgerlijke partij is de door een misdrijf benadeelde persoon die voor een strafrechtsmacht een vordering instelt tot vergoeding van de geleden schade. Een gerechtelijke procedure met betrekking tot zijn persoon is een ruime formulering, waar heel wat zaken onder kunnen vallen die over het persoonlijk leven van de minderjarige gaan.

Voor een burgerlijke partijstelling moet een minderjarige zelf bekwaam zijn, zowel in het geval de wettelijk vertegenwoordiger van de minderjarige niets onderneemt als bij strijdigheid van belangen tussen de minderjarige en zijn vertegenwoordiger.

Vanaf 12 jaar (of jonger indien de minderjarige in staat is zijn mening te vormen) moet een minderjarige ook bekwaam zijn om zelf een rechtsvordering in te stellen in gerechtelijke, administratieve of gerechtelijke bewarende procedures of in procedures met betrekking tot zijn persoon. Ook hier weer geldt dit enkel als de wettelijk vertegenwoordiger niets onderneemt of in geval van een belangenconflict.

3 Jeugdadvocaten

In een gerechtelijke of administratieve procedure waarin de minderjarige zelf partij is of waarin de minderjarige wordt gehoord, moet bijstand van een advocaat de regel zijn. Er wordt ambtshalve en automatisch een 'advocaat voor minderjarigen' aangesteld, tenzij de minderjarige zelf een advocaat heeft gekozen. Ook al is wettelijk voorzien in de bijstand door een advocaat, toch is het geen verplichting: de minderjarige kan aan zijn recht op bijstand verzaken en de ambtshalve aanstelling van een advocaat voor minderjarigen weigeren.

In een gerechtelijke of administratieve procedure die de minderjarige aanbelangt, kan de minderjarige door een advocaat worden bijgestaan. Als de minderjarige zelf geen advocaat kiest, wordt op verzoek van de minderjarige, diens ouder of de rechter een 'advocaat voor minderjarigen' aangesteld.

Een advocaat die voor minderjarigen wordt aangesteld moet hiervoor bijzonder opgeleid zijn. 'Advocaten voor minderjarigen' zullen een opleiding krijgen. De titel 'advocaat voor minderjarigen' wordt wettelijk vastgelegd en beschermd. Bovendien zal in elk gerechtelijk arrondissement een permanentie van advocaten voor minderjarigen worden uitgebouwd door de balie. De overheid zal financieel bijspringen voor zowel de realisatie van de opleidingen als voor de uitbouw van de jeugdpermanenties. Het is de bedoeling dat via dit wettelijk kader een gelijkwaardig aanbod wordt uitgebouwd.

6.1	Wetgevend werk eindelijk afmaken	30
6.2	Spreekrecht als een recht van het kind	30
6.2.1.	Elke minderjarige oproepen	30
6.2.2.	Ruim en duidelijk toepassingsgebied	31
6.2.3.	Betekenis in wet opnemen	31
6.2.4.	Aandacht voor verslaggeving	31
6.2.5.	Bijstand advocaat/vertrouwenspersoon	31
6.2.6.	Kwaliteit voorop	32
6.3	Rechtsingang, ook voor minderjarigen	32
6.3.1.	In de praktijk bestaat het soms al	32
6.3.2.	Noodzakelijk als sluitstuk	32
6.3.3.	Geen risico voor overbelasting of juridisering	33
6.4	Jeugdadvocaten wettelijk verankeren	33
6.4.1.	Advocaat 'défenseur'	33
6.4.2.	Multidisciplinaire opleiding	34
6.4.3.	Vrije keuze	34
6.5	Fundamenteel debat over de rechtspositie van minderjarigen nodig	34
6.6	Rechtsbescherming is ruimer dan toegang tot de rechter	35

Hoofdstuk

6 Wat moet er veranderen?

In het belang van kinderen en jongeren vragen wij aan de beleidsmakers om de wetgeving aan te passen. Het wettelijk kader ‘rammelt’ als een verroeste ketting. Het is een doolhof vol uitzonderingen. De coherentie is zoek en er is een gebrek aan afstemming met andere rechtstakken. Hieronder leest u wat er moet veranderen.

1 Wetgevend werk eindelijk afmaken

Als Kinderrechtencommissariaat vragen wij in eerste instantie om het reeds gestarte wetgevend werk af te maken en de 3 wetsvoorstellen goed te keuren. Omwille van hun onderlinge inhoudelijke samenhang dringen we erop aan de 3 wetsontwerpen ook samen goed te keuren.

— Het spreekrecht is grotendeels als spreekmogelijkheid geregeld, maar het is zonder nut als er geen juridische procedure gestart wordt. Daarom dringt een eigen rechtsingang zich op;

— Rechtsingang betreft zowel de rechtsaanspraken als het verdedigen van het standpunt en de belangen van de minderjarige. Hier is juridische bijstand en begrip voor de positie van de minderjarige vereist. Garanties hiervoor liggen in de vereiste specialisatie voor de jeugdadvocaat;

— Gespecialiseerde procesbijstand stelt de minderjarige beter in staat zijn mening voor de rechter te brengen. Zo wordt een deugdelijkere invulling gegeven aan artikel 12 van het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind.

Het VN-Comité voor de Rechten van het Kind heeft in 2002 naar aanleiding van de bespreking van het tweede Belgische rapport België reeds aangemaand om werk te maken van de realisatie van deze initiatieven.

2 Spreekrecht als een recht van het kind

2.1. Elke minderjarige oproepen

We pleiten voor een oproepingsplicht om het spreekrecht als een recht van het kind te versterken. Een oproepingsplicht kan bovendien een neutraliserend of een ‘ontschuldigdend’ effect hebben omdat er minder ruimte is voor druk of manipulatie.

12 jaar als ondergrens vormt voor ons geen breekpunt, maar toch vragen we ons af waarom bijvoorbeeld een 10-jarige (mogelijk een broer of zus van die leeftijd) niet evenveel recht van spreken heeft als een 12-jarige. Kinderen onder de 12 jaar zouden ook voldoende vlotte toegang tot de rechter moeten hebben. In die zin pleiten we voor extra aandacht voor communicatie, sensibilisering en informatie over de mogelijkheid voor jongeren onder de 12 jaar om ook te worden gehoord, ook al worden ze niet automatisch uitgenodigd.

Van een recht mag geen dwang uitgaan, ook niet voor minderjarigen. We zijn dus geen voorstander van een verschijningsplicht. Het lijkt ons belangrijk om in de uitnodigingsbrief aan de minderjarige duidelijk te vermelden dat hij het recht heeft om niet in te gaan op de uitnodiging van de rechter.

2.2. Ruim en duidelijk toepassingsgebied

Als oproeping van minderjarigen voor het spreekrecht verplicht wordt in ‘elke procedure die de minderjarige betreft’, is het nodig om over de reikwijdte van deze ruime formulering duidelijkheid te verschaffen. De verplichting om de minderjarige uit te nodigen berust immers bij de rechter.

Een beperking van het toepassingsgebied van het spreekrecht tot gerechtelijke procedures over het ouderlijk gezag (de persoon van het kind en de goederen van het kind) lijkt ons niet in overeenstemming met het Internationaal Verdrag inzake de Rechten van het Kind. In de verdragsbepaling zelf is geen sprake van een beperking tot bepaalde materies.

Ook als er een akkoord tussen de partijen tot stand komt, bijvoorbeeld in het kader van een scheiding met onderlinge toestemming, menen we dat het kind op eigen verzoek zijn spreekrecht moet kunnen uitoefenen.

2.3. Betekenis in wet opnemen

We vragen om in de wet een bepaling op te nemen over de betekenis van het spreekrecht. Bijvoorbeeld, dat aan de mening van de minderjarige passend belang wordt gehecht. Minderjarigen zelf moeten ook goed over de draagwijdte van het spreekrecht worden geïnformeerd. Een standpunt kunnen vertolken, betekent niet dat het standpunt automatisch door de rechter wordt gevolgd. Ook voor minderjarigen moet dat duidelijk zijn. In de praktijk merken we dat kinderen en jongeren vaak te hoge verwachtingen van het spreekrecht hebben. Duidelijke communicatie naar de jongere over het spreekrecht en over wat de rechter met diens verhaal doet, is uiterst belangrijk. We vragen om dit in het oproepingsbericht voor de minderjarige concreet toe te lichten.

2.4. Aandacht voor verslaggeving

Het lijkt ons cruciaal dat de minderjarige van meet af aan weet hoe de verslaggeving van het onderhoud met de rechter gebeurt en wie kennis kan nemen van het verslag. We vragen om deze informatie reeds in de oproeping van de minderjarige op te nemen en de rechter te verplichten de minderjarige hierover in te lichten. Ons inziens moet het echter ook mogelijk zijn dat als de minderjarige erom vraagt, enkel een samenvatting van het gesprek wordt genoteerd of zelfs enkel de vermelding dat de minderjarige werd gehoord.

We steunen ook het voorstel dat het verslag aan de minderjarige moet worden voorgelezen en dat hij kan vragen om er wijzigingen in aan te brengen. Het lijkt ons ook beter om in verband met het verslag niet van een ‘proces-verbaal’ te spreken: het spreekrecht is immers geen verhoor zoals in strafzaken.

Enkel aan de advocaat van de partijen kan een afschrift worden afgeleverd. Die mag het afschrift niet uit handen geven, noch afgeven aan eender wie, noch er gewag van maken in een andere rechtspleging. Hoewel een en ander in de praktijk moeilijk te controleren valt, is het toch belangrijk om dit als norm te stellen.

2.5. Bijstand advocaat/vertrouwenspersoon?

We vragen ons af waarom bijstand van een advocaat bij het spreekrecht verplicht zou moeten zijn. We menen dat hier geen bijzondere bescherming nodig is en

blijven dus voorstander van een recht in plaats van een plicht op bijstand. De essentie van het spreekrecht is de persoonlijke ontmoeting tussen het kind en de rechter. Een vertegenwoordiging van de minderjarige is dus uitgesloten. Idealiter is het ook steeds de rechter zelf die met het kind contact heeft. Omwille van het drempelverlagend effect pleiten we wel voor het recht van de minderjarige om zich door een onafhankelijke vertrouwenspersoon te laten bijstaan.

2.6. Kwaliteit voorop

Investering in vorming en intervisie over de methodieken voor het horen van kinderen is een noodzaak. Op welke manier kunnen rechters communiceren zodat kinderen zich echt gehoord voelen?

Grondig onderzoek naar de praktijktoepassing en de beleving van kinderen ontbreekt ook vandaag. Hoe gaan rechters met het spreekrecht om? Wat ervaren zij als positief, wat loopt minder? Wat vertellen kinderen en jongeren over hun spreekrecht? Wat zijn hun ervaringen, hun wensen? Het is essentieel dat in onderzoek naar de toepassing van het spreekrecht de beleving en ervaring van kinderen en jongeren aan bod komt.

Naast een nieuw wettelijk kader dringen we dus ook aan op kwaliteitszorg en een hierop afgestemde praktijk.

Moeten we ook niet denken aan een overlegstructuur op rechtbankniveau? Een platform waar verschillende gerechtelijke actoren kunnen overleggen over de gang van zaken rond het spreekrecht? Zo'n overleg lijkt nodig als men het spreekrecht in de praktijk kwaliteitsvol als een recht voor minderjarigen wil uitbouwen.

3

Rechtsingang, ook voor minderjarigen

3.1. In de praktijk bestaat het soms al

Als in een gerechtelijke procedure rond een problematische opvoedingssituatie of bij een als misdrijf omschreven feit de minderjarige wél zelf procespartij is, waarom kan het dan niet voor burgerlijke zaken? De huidige regeling van juridische handelings- en procesonbekwaamheid pretendeert wel aan minderjarigen bescherming te willen bieden, maar heeft in de praktijk tot gevolg dat minderjarigen hun rechten aan zich voorbij moeten laten gaan. Dit geldt inderdaad niet voor de meerderheid van de kinderen en jongeren voor wie de ouders hun taak als wettelijk vertegenwoordiger opnemen. Maar moet het recht niet in de eerste plaats aandacht hebben voor situaties waar dat niet gebeurt?

3.2. Noodzakelijk als sluitstuk

De erkenning van het zelfstandig optreden van de minderjarige is noodzakelijk als sluitstuk van rechtsbescherming. Handelings- en procesbekwaamheid heeft als doel minderjarigen van de hen toegekende rechten te laten genieten. Het participatierecht van minderjarigen in een gerechtelijke procedure is in eerste instantie op hun rechtbescherming gericht.

Dit standpunt omtrent de eigen rechtsingang van minderjarigen sluit aan bij Nederlands onderzoek naar de wenselijkheid van een eigen rechtstoegang voor

minderjarigen. Op basis van argumenten van zowel deskundigen als minderjarigen zelf kwam men tot de conclusie dat minderjarigen over een eigen rechtsingang moeten kunnen beschikken:

- In de huidige wetgeving is er te veel versnippering. Dit werkt onduidelijkheid in de hand. Op sommige terreinen kent de wet minderjarigen wel een eigen rechtsingang toe. De vele ‘afkoopregelingen’ hollen het basissysteem uit. Het is een doolhof geworden en de coherentie is zoek;
- De uitbreiding van de feitelijke handelingsbekwaamheid van minderjarigen moet gepaard gaan met een eigen toegang tot de rechter;
- Het sluit aan bij de mondige positie van jongeren in de huidige samenleving.

3.3. Geen risico voor overbelasting of juridisering

Zal een eigen rechtsingang voor minderjarigen tot juridisering van familieverhoudingen leiden? Zal het conflicten uitlokken of doen toenemen? We menen van niet, want als iemand een gerechtelijke procedure start, is de situatie meestal al op de spits gedreven.

Minderjarigen zullen met hun rechtsingang en met hun procedures de rechtbanken ook niet overbelasten. De probleemsituaties waarin rechtsingang voor minderjarigen noodzakelijk is, zijn niet zo talrijk. Maar het recht heeft des te meer een rol te spelen in de meest precaire situaties. Voor de meerderheid van de kinderen en jongeren is er geen probleem, maar het recht moet in eerste instantie oog hebben voor situaties waar dat niet gebeurt.

Ook juristen pleiten voor een algemene verbetering van de procespositie van minderjarigen. Het is een lacune dat minderjarigen niet zelf beslissingen in het kader van het ouderlijk gezag ter controle (marginaal toetsingsrecht) aan de jeugdrechter kunnen voorleggen. Stel dat er een conflict is rond een schoolkeuze die de ouders maken. In extremis zou de minderjarige de mogelijkheid moeten hebben om de rechter te vragen de knoop door te hakken.

De verplichte bijstand van een advocaat kan ervoor zorgen dat onhaalbare of juridisch ongegronde eisen niet voor de rechter komen. Het mogelijk tegen argument van ‘overbelasting’ weegt dus zeker niet op tegen het fundamenteel recht op toegang tot de rechter.

4 Jeugdadvocaten wettelijk verankeren

Zowel de zwakke juridische positie van minderjarigen als het ontbreken van voldoende aandacht voor het jeugdrecht in de rechtenopleiding zijn voor ons belangrijke argumenten om jeugdadvocaten wettelijk te verankeren.

4.1. Advocaat ‘défenseur’

De kern van de rol van de advocaat ligt in het optreden als woordvoeder van de minderjarige en niet in het bepalen van wat het beste is voor de minderjarige. Net zoals bij een volwassen cliënt vormt de wil van de minderjarige de leidraad van het handelen van de advocaat. We zien de rol van de advocaat als ‘défenseur’ van

de minderjarige cliënt. De advocaat verleent bijstand aan de minderjarige om te verwoorden wie hij is, wat hij wil worden, hoe hij de situatie beleeft, hoe hij de juridische interventie ziet...

4.2. Multidisciplinaire opleiding

In de opleiding tot specialisatie van de jeugdadvocaat staan uiteraard de jeugdbescherming en de jeugdhulpverlening centraal, alsook de omvangrijke internationale wetgeving inzake kinderen en jongeren. Het opleidingspakket zou ook multidisciplinair moeten worden samengesteld met naast recht bijvoorbeeld ook psychologie.

4.3. Vrije keuze

We zijn van mening dat bij een ambtshalve aanstelling steeds de vereiste van specialisatie moet gelden, maar een minderjarige moet buiten het systeem van ambtshalve aanstelling ook zelf eender welke advocaat kunnen kiezen. De rechter moet wel de onafhankelijkheid van de advocaat ten opzichte van de andere partijen en ten opzichte van derden beoordelen. Zo wordt uitgesloten dat de minderjarige door dezelfde advocaat als de ouder(s) verdedigd wordt.

Het ontwerp bepaalt dat het optreden van de advocaat in het kader van het recht op bijstand voor een minderjarige ten laste van de overheid valt. Minderjarigen zijn principieel onvermogen, dus lijkt overheidsfinanciering inderdaad de enige oplossing. We willen dus niet dat de kosten van bijstand van minderjarigen op de onderhoudsplichtige ouders verhaald worden. Omwille van de mogelijke druk van ouders kan deze bepaling het recht op bijstand in gevaar brengen.

5 Fundamenteel debat over de rechtspositie van minderjarigen nodig

Procesbekwaamheid mag voor minderjarigen geen 'lege doos' worden. Stel dat een minderjarige bijvoorbeeld een gerechtelijke procedure zou kunnen starten om bij een scheiding de verblijfsregeling die de ouders overeenkwamen ter discussie te stellen. Dan blijkt er in dit geval geen afdwingbaar recht voor de minderjarige te zijn. Wettelijk is immers bepaald dat enkel de ouders de beslissing over het verblijf van hun kinderen nemen. De minderjarige heeft juridisch geen participatieright in de beslissing over verblijf en omgang als ouders uit elkaar gaan.

Als we pleiten voor procesbekwaamheid voor minderjarigen in functie van een volwaardige rechtsbescherming, dan kunnen we het fundamentele debat over de principiële onbekwaamheid niet langer uit de weg gaan. Strookt het huidig juridisch kader nog met de maatschappelijke realiteit? Moeten we niet denken over een burgerrechtelijk kader met mogelijkheden voor een trapsgewijze opbouw van bekwaamheden?

In de praktijk stellen we immers vast dat jongeren echt niet op 1 dag volwassen worden. Zo gebeurt het dat minderjarigen reeds op een jongere leeftijd, net als een volwassen persoon, voor zichzelf moeten instaan of zelf allerhande beslissingen nemen.

We vragen dus om met de realisatie van procesbekwaamheid ook het debat te openen over de (on)bekwaamheid van minderjarigen in het algemeen. Het huidige basissysteem zou aangepast kunnen worden met scharnierleeftijden, zoals het bijvoorbeeld in het medisch recht al gebeurd is.

6 **Rechtsbescherming** **is meer dan alleen toegang tot de rechter**

Effectieve rechtsbescherming van minderjarigen betekent veel meer dan enkel rechtsingang. Naast toegang tot de rechter als sluitstuk is er nood aan de versterking van de dienstverlening waar minderjarigen voor juridische eerstelijns-hulp terecht kunnen. Bovendien vragen we meer aandacht voor buitengerechtelijke initiatieven voor conflictbemiddeling in familieverband. Ouders en kinderen moeten immers met elkaar verder, ook na de afhandeling van het conflict.

Effectieve rechtsbescherming van minderjarigen begint met een toegankelijk en adequaat aanbod inzake informatie en adviesverlening. Vanuit onze eigen praktijkervaring in het ombudswerk vragen we aandacht voor expertisebevordering in juridische materies die in het dagelijkse leven van kinderen en jongeren vaak van groot belang zijn: onderwijsrecht, studiefinanciering, leefloon, maatschappelijke dienstverlening, asielrecht, kinderbijslag, studentenarbeid, beroepsgeheim, medisch recht ... We pleiten voor netwerking en informatie-uitwisseling tussen de gerechtelijke actoren en welzijnsactoren zoals de OCMW's, algemeen welzijnswerk, bijzondere jeugdbijstand...

Bovendien stellen we ook voor om buitengerechtelijke conflictregeling voor jongeren in het welzijnsaanbod veel sterker uit te bouwen. Wat momenteel rond herstelbemiddeling is uitgebouwd zou ook op het vlak van conflicten rond rechtschendingen uitgebouwd moeten worden.

7

Hoofdstuk

Aanbevelingen

**voor het federale
en het Vlaamse beleid**

Aanbevelingen

voor het federale en het Vlaamse beleid

- Maak werk van de wetsvoorstellen rond spreekrecht, rechtsingang en jeugdadvocaten. De teksten zijn zo goed als klaar, het parlementair debat is voltooid. Hou de teksten samen en keur ze goed.
- Versterk het spreekrecht. Nodig minderjarigen uit om bij de rechter hun verhaal te doen. Communiceer over dit recht, op een heldere en duidelijke manier. Werk aan een concreet plan om de kwaliteit van het spreekrecht in de praktijk te verbeteren. Stimuleer overleg en afstemming op rechtbankniveau.
- Creëer een eigen rechtsingang voor minderjarigen. Het is een noodzakelijk sluitstuk in de rechtsbescherming.
- Ga het fundamenteel debat over de minderjarigheid niet meer uit de weg. Focus in dit debat op de evoluerende capaciteiten van kinderen en jongeren. Stem af op de realiteit en vermijd incoherentie tussen verschillende rechtstakken.
- Geef jeugdadvocaten een wettelijke erkenning. Leg de multidisciplinaire opleidingsvoorwaarden wettelijk vast en bouw de praktijk van jeugdpermanenties in alle arrondissementen uit.
- Focus op het voortraject in de rechtsbescherming van minderjarigen. Versterk informatie- en adviesverlening inzake jeugdrecht in het ruime welzijnswerk. Versterk het bemiddelingsaanbod rond gezinsconflicten ten aanzien van kinderen en jongeren. Rechtsbescherming van minderjarigen vraagt om een flankerend Vlaams beleid.

8

Hoofdstuk

Bronnen

- Arbitragehof, arrest nr. 27/2006. Zie: www.arbitrage.be.
- CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (Ed.), *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Antwerpen-Oxford, 2006, 341 p.
- E. DE KEZEL, "De procesbekwaamheid van de minderjarige", *T.J.K.* 2001, p. 51-61.
- GEZINSBOND, *Standpunt van de Gezinsbond inzake de verbetering van de rechtspositie van minderjarigen*, november 2002.
- GROENHUYSEN, E.A., "Horen of luisteren, het kind in scheidings- en omgangszaken", *FJR* 2007, 86, afl.9, p. 208-212.
- HOGE RAAD VOOR DE JUSTITIE, Advies over het wetsontwerp tot instelling van advocaten voor minderjarigen, het wetsontwerp betreffende het recht van minderjarigen op toegang tot de rechter, het wetsontwerp tot wijziging van verschillende bepalingen over het recht van minderjarigen om door de rechter te worden gehoord, het voorontwerp van wet tot wijziging van de wetgeving betreffende de jeugdbescherming en het ten laste nemen van minderjarigen die een als misdrijf omschreven feit hebben gepleegd, Brussel, 24 november 2004. www.hrj.be
- KINDERRECHTENCOMMISSARIAAT, Advies 2005-2006/11, 'Spreekrecht-Zelfstandige rechtsingang-Jeugdadvocaten', juni 2006. www.kinderrechten.be, klik op 'Volwassenen'.
- KONING BOUDEWIJNSTICHTING, *Het recht van de mensen. Naar een kwaliteitsvolle verhouding tussen burger, recht en samenleving*, 2001, 177 p.
- C. MAES, L. STAPPERS, L. BOUTELIGIER, D. DEGRANDE en J. VAN GILS, (red) *Mogen wij nu iets zeggen? Over kinderen, echtscheiding en hun recht om gehoord te worden*, Brugge, Die Keure, 1996.
- Parlementaire stukken uit de vorige legislatuur:
  - Wetsontwerp tot wijziging van verschillende bepalingen over het recht van minderjarigen om door de rechter te worden gehoord, *Parl.St.Kamer* 2003-2004, nr. 634/1.
  - Wetsontwerp betreffende het recht van minderjarigen op toegang tot de rechter, *Parl. St.Kamer*, 2003-2004, nr. 634/1.
  - Wetsontwerp tot instelling van advocaten voor minderjarigen, *Parl.St.Kamer* 2003-2004, nr. 644/1.
- Nieuw ingediende stukken in de huidige legislatuur:
  - Wetsvoorstel tot wijziging van verschillende bepalingen over het recht van minderjarigen om door de rechter te worden gehoord, *Parl.St.Senaat* 2007-2008, nr.4-645/1.
  - Wetsvoorstel betreffende het recht van minderjarigen op toegang tot de rechter, *Parl. St.Senaat* 2007-2008, nr.4-126/1.
- T. ROBERT, "De burgerrechtelijke procesbekwaamheid van de minderjarige" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN, *De procesbekwaamheid van minderjarigen*, Intersentia, Antwerpen-Oxford, 2006, p. 37-72.
- T. ROBERT, "De (on)bekwaamheid van de minderjarige voor de rechter" in E. VERHELLEN, (ed.), *Kinderrechtengids*, Gent, Mys & Breesch, Deel 1, 1.1.
- RONDETAFEL met jeugdadvocaten, Kinderrechtencommissariaat, 18 december 2007.
- RONDETAFEL met jeugdmagistraten, Kinderrechtencommissariaat, 11 maart 2008.
- Slotbeschouwingen van het Comité voor de Rechten van het Kind naar aanleiding van de bespreking van het tweede Belgische rapport, 7 juni 2002 (CRC/C/15/Add.178, par.8-9). Een officieuze vertaling is te vinden in de *Kinderrechtengids*, Deel II, 2.1, B, p. 122.
- I. VERVOORT, "De procespositie van de minderjarige: onbekwaam dus (on)beschermd", *Jura Falc.* 1999-2000, afl.1, p. 40.
- M.J. STEKETEE, A.M. OVERGAAG, K.D. LUNNEMAN, *Minderjarigen als procespartij? Een onderzoek naar de bijzondere curator en een formele rechtsingang voor minderjarigen*, Verwey-Jonker Instituut, oktober 2003. Zie: www.verwey-jonker.nl.
- E. VAN DER MUSSELE, "Advocaten voor minderjarigen: stand van zaken" in CENTRUM VOOR BEROEPSVERVOLMAKING IN DE RECHTEN (Ed.), *Procesbekwaamheid van minderjarigen*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2006, p. 1-36.
- J. VANDORPE, "De rol van de jeugdadvocaat: een pedagogische benadering", *T.J.K.* 2004, nr. 3, p. 156-158.

- W. VANDENHOLE, “Kinderrechten, ouderlijke verantwoordelijkheid en plichten van de staat” in H. VAN CROMBRUGGE, W. VANDENHOLE en J. WILLEMS, *De opvoedingsbelofte in het licht van de rechten van de mens en de rechten van het kind*, Hoger Instituut voor Gezinswetenschappen en Vlaams Centrum voor het Welzijn van kinderen en gezinnen, Brussel, 2007, p. 37-45.
- J. VAN BROECK en M. JACOBS, “De rechten van de minderjarige in het personen- en familierecht” in VERHELLEN, E. en VAN BUYTEN K., *De rechtspositie van kinderen in België*, Centrum voor de Rechten van het kind Universiteit Gent, 2004, p. 7-84.
- Op www.crin.org vindt u meer informatie over de uitbouw van het individueel klachtrecht rond rechten van minderjarigen.

Colofon

Kinderrechtencommissariaat, dossiers
Recht op recht. Pleidooi voor een volwaardige rechtsbescherming
voor minderjarigen
juni 2008

Redactie

Bruno Bonte
Hilde Cnudde
Mie Jacobs
Dominique Van den Akker
Els Van Hemelrijck
Ankie Vandekerckhove

Eindredactie

Mie Jacobs

Concept & vormgeving

Funcke & Co
www.funcke.be

Tekening cover

Nix

Druk

Cleas Printing

Verantwoordelijke uitgever

Ankie Vandekerckhove
Kinderrechtencommissaris
Leuvenseweg 86
1000 Brussel

Depotnummer: D/2008/9680/1

ISBN: 9789077021156

EAN: 9789077021156

In dit dossier leest u ons pleidooi voor de uitbouw van een volwaardige rechtsbescherming van minderjarigen in Vlaanderen. Cruciaal is de realisatie van nieuwe wetgeving rond het spreekrecht, de rechtsingang voor minderjarigen en advocaten voor minderjarigen.

De positie van minderjarigen in een gerechtelijke procedure verdient aandacht, maar ook toegang tot de rechter is van belang als sluitstuk van de rechtsbescherming. Werken aan rechtsbescherming heeft ook consequenties binnen de algemene dienstverlening en de jeugdhulp. Zo is er nood aan informatie over rechten van kinderen en jongeren, en aan aandacht voor de conflictregulering buiten de rechtbank. Een flankerend beleid op Vlaams niveau zou voor jongeren het verschil kunnen maken. Hier liggen heel wat kansen om conflicten rond minderjarigen tijdig aan te pakken zodat een rechterlijke tussenkomst overbodig wordt.

Kinderrechtencommissariaat

Leuvenseweg 86
1000 Brussel

tel.: 02-552 98 00

fax: 02-552 98 01

kinderrechten@vlaamsparlement.be

www.kinderrechten.be

